

Әмірханова Ә.А.,
Макашева К.Н.

**Халықаралық қатынастар
жүйесіндегі Украина**

Мақалада Украинаның сыртқы саясат мәселелері мен әлемдегі мемлекеттермен қарым-қатынасы қарастырылды. Украинаның жаңа тәуелсіз мемлекет мәртебесіндегі саяси және экономикалық дамуында өзіндік стратегиялары қарастырылған. Автор халықаралық стандарттарға сәйкес Украинаның сыртқы саясатының қалыптасуы мен дамуын көрсеткен. Украинаның халықаралық аймақтық ұйымдарға қатысуы қарастырылған. Сонымен қатар, әр түрлі мемлекеттер мен Украинаның қарым-қатынастары және Қазақстан Республикасымен екіжақты қарым-қатынасы қарастырылады. Тәуелсіздік алғаннан кейін Украинаның сыртқы саясатында стратегиялық вектор таңдау басты мәселе болып келеді. Автор тәуелсіз Украинаның сыртқы саясатының дамуы мемлекеттің экономикалық дамуына әсерін тигізуін қарастырды. Украина Республикасының халықаралық қатынастар жүйесіндегі орны мен сыртқы саясатының негізгі бағыттарына шолу жасалады.

Түйін сөздер: Қазақстан, Украина, сыртқы саясат, экономикалық саясат, халықаралық ұйымдар.

Amirkhanova A.A.,
Makasheva K.N.

**Ukraine in the system of
international relations**

Problems of modern foreign policy of Ukraine, its relationship with the states in the world. In the early beginning of creation foreign policy of independent Ukraine, its development, formation according to the international standards is reflected in work. The article discusses the impact of foreign policy on the economic development of the state. In addition, in article the comparative analysis of relationship of the state with the different countries, including development of the bilateral relations with the Republic of Kazakhstan is carried out. The article describes the role of Ukraine in the system of international relations and the main Direction of foreign policy of Ukraine.

Key words: Kazakhstan, Ukraine, foreign policy, economic policy, international organizations.

Амирханова А.А.,
Макашева К.Н.

**Украина в системе
международных отношений**

В статье рассмотрены вопросы современной внешней политики Украины, ее взаимоотношения с государствами в мире. Отражено начало построения внешней политики независимой Украины, ее развитие, становление в соответствии с международными стандартами. В статье рассмотрены вопросы влияния внешней политики на экономическое развитие государства. Помимо этого, в статье проведен сравнительный анализ взаимоотношений государства с разными странами, в том числе развитие двухсторонних отношений с Республикой Казахстан, а также роль Украины в системе международных отношений и основные направления внешней политики Республики Украина.

Ключевые слова: Казахстан, Украина, внешняя политика, экономическая политика, международные организации.

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАР ЖҮЙЕСІНДЕГІ УКРАИНА

Украинаның тәуелсіздігін жариялау актісі атты құжат УКСР-дің Жоғарғы Кеңесінің 24 тамыз 1991 жылы сессиясында қабылданған. Нәтижесінде Украин Кеңестік Социалистік Республика атауы заңды түрде жойылды [1].

Американдық саясаттанушылардың бірі Збигнев Бжезинский «геосаяси қатысушылар және геосаяси орталықтарды» қарастырғанда, қазіргі уақытта Украинаға келесідегідей баға береді: Украина еуропалық шахмат тақтасында жаңа және маңызды орынға ие, геосаяси орталық болып табылады, себебі өзінің өмір сүруі Ресейді өзгертуге көмектеседі [2].

Украина жаңа тәуелсіз мемлекет мәртебесімен саяси және экономикалық дамуында өзіндік стратегия таңдауы қажет болды. Тәуелсіздік алғаннан кейін Украинаның сыртқы саясатында стратегиялық вектор таңдау басты мәселе болып келеді. Тәуелсіз Украинаның сыртқы саясатының дамуы мемлекеттің экономикалық дамуына әсерін тигізуде.

Украинаның геосаяси орналасуына байланысты, оның сыртқы саясатында бірнеше стратегияларды атап көрсетсе болады: 1) еуразиялық кеңістікке қарай интеграция; 2) еуропалық және еуроатлантикалық құрылымдарға қарай интеграция (ЕО, НАТО); 3) Украина саясатын анықтау үшін Ресей мен Батыс елдерінің ықпалын шектеу; 4) Батыс пен Ресей арасында тепе-теңдік сақтау. Әрбір нұсқа артықшылықтар мен кемшіліктерге ие, саясаттанушылар мен жай халықтың арасында өзінің жақтаушылары мен қарсыластары бар.

«Мемлекеттің егемендігі туралы декларацияда» Украина гегемониялық үш принциптерді ұстанатынын жариялады: ядролық қаруды қабылдамау, өндірімеу, сатып алмау [3]. Дамыту үшін және Декларацияға қосымша ретінде 1991 жылы 24 қазанда парламент «Украинаның ядросыз мәртебесін мәлімдеді» [4]. Бұл Украинаның ядросыз мәртебесін орнатудағы мемлекетінің сыртқы саясатының алғашқы қадамдарының бастамасы болды. 1991 жылы 31 шілдеде қабылданған «Стратегиялық шабуыл қаруларын қысқарту және шектеу туралы шарт» 1994 жылы 5 желтоқсанда күшіне ие болды [5]. Лиссабон протоколында Украина оның тең дәрежелі қатысушысы болды. Лиссабонда Украина, Баларусия мен Қазақстан да өздерін ядросыз мемлекет деп жариялады [6].

Украинаның халықаралық аймақтық ұйымдарға қатысуы сыртқы саяси бағыттарының бірі болып есептеледі. «Украинаның сыртқы саясатының басты бағыттарында» Украинаның Тәуелсіз мемлекеттер достастығына қатысты қарым-қатынастары белгіленген. Тәуелсіз мемлекеттер достастығы көпжақты кеңестер мен талқылаулар механизмі ретінде қарастырады. Тәуелсіз мемлекеттер достастығының құрылуы тәуелсіз мемлекеттердің бір мемлекеттен өркениетті формаға өтуін қамтамасыздандырып, олардың арасында толық егеменді мемлекет және халықаралық құқық принципінің негізінде жаңа қатынасты құруға көмектесті [7].

Тәуелсіздік алғаннан кейін Украинаның сыртқы саясатында стратегиялық вектор таңдау басты мәселе болып келеді. Тәуелсіз Украинаның сыртқы саясатының дамуы мемлекеттің экономикалық дамуына әсерін тигізуде. Сыртқы саясатта Еуропалық бағытты таңдауда Украина өзінің сыртқы және ішкі саясатында түбегейлі өзгеріс орнату керек екенін түсінді. Ұзақ уақыттар ішінде Украина мен Еуропалық одақ арасындағы қарым-қатынасындағы құқықтық негізі ретінде 1994 жылы қабылданған Серіктестік және Ынтымақтастық келісімі негіз болды [8]. Бұл келісім саяси, сауда-экономикалық және гуманитарлық сұрақтардың дамуына негіз болды. Жыл сайын Украина мен Еуроодақтың басшылықтары кездесуі өтіп тұрған. 2009 жылдан бастап Украина мен Еуроодақ арасындағы қатынас «Шығыс серіктестік» аясында жүрді [9]. Бұл басшылықтың Еуропалық одаққа кіру ниетінің бастамасы ретінде алғашқы қадам болды.

Қазіргі Украинаның сыртқы саясатының басты басым бағытының бірі еуропалық бағыт. 1995 жылы Украинаның Европа кеңесіне қабылдануы бастамасы ретінде жүзеге асты. Германия, Ұлыбритания, Франция, Италия, Австрия, Бельгия, Финляндия, Норвегия, Швейцария мемлекеттерімен динамикалық түрде қарым-қатынастар жүзеге аса бастады. Украинаның сыртқы саясатының басым бағыты Орталық және Шығыс Европа елдеріне бағытталған. Әсіресе Польша, Венгрия, Чехия, Словакия, Румыния мемлекеттерімен. Бұл мемлекеттермен Украинаны геосаяси жақындастық, тоталитарлық-коммунистік жүйенің құлдырауынан кейін пайда болған мәселелердің ұқсастығы болды.

2005 жылы билікке президент Виктор Ющенканың келуімен Украинаның сыртқы саясатының іске асырылуы батысшыл саясаткерлерге берілді. Украинаның сыртқы саясаты-

ның басты бағыттары Украинаны евро-интеграциялау, НАТО мен Еуроодаққа жақындату болды. Бір уақытта посткеңестік мемлекеттермен экономикалық интеграциядан шегіну басталды. Украинаның Еуропалық Одаққа кіру құлшынысы нәтижесінде ішкі және сыртқы саясатта өзгерістер орын алды, сонымен қоса Конституциядағы баптарға да өзгеріс орнады. 2005 жылы 21 ақпанда Украина мен Еуроодақ арасында үш жылдық Украинаның еуропа мемлекеттерінің стандарттарына жақындау жоспарына қол қойылды. Бұл құжатпен 270 шұғыл шаралар бекітілді. Бірінші жоспар ДСҰ-ға кіру, демократияны жүзеге асыратын органдардың ролін арттыру болды [10].

Серіктестік және Ынтымақтастық туралы келісім саяси және экономикалық аспекті ғана қамтымайды, сонымен қоса, халықаралық қауіпсіздікті қамтамасыз етуде көмек береді. Бірақ Еуропалық одақ Украина мемлекетінде еуро интеграцияға асықпайды. Еуроодақтық үлкею бағдарламасы аясындағы мемлекеттердің тізімінде Украина әзірге жоқ.

2009 жылы мамыр айында Украина басқа да посткеңестік бес мемлекетпен Еуроодақтың жаңа бастамасы «Шығыс серіктестік» бағдарламасы аясында қатысуын бастады. Бұл бастаманың негізгі мақсаты Еуроодақ пен серіктес мемлекеттер арасында саяси және экономикалық интеграция үшін жол ашу болды [11].

Қазақстан мен Украина мемлекеттері арасында саяси қарым-қатынастар қарқынды түрде дамуда, сыртқы саяси ведомствалар арасында және халықаралық ұйымдар шеңберінде мемлекеттердің көптеген мәселелер бойынша көзқарастары сәйкес келіп жатады. 1992 жылы 22 шілдеде Қазақстан Республикасы мен Украина Республикасы арасында дипломатиялық қарым-қатынастар орнатылды. 1991 жылы 16 желтоқсанда Украина Қазақстан Республикасының тәуелсіздігін алғашқы болып таныған мемлекеттің бірі. Қазақстан Украинаны сол жылы 23 желтоқсанда тәуелсіз мемлекет ретінде таныды. 1992 жылы Украинаның сыртқы істер министрлігі Қазақстан Республикасының сыртқы істер министрлігінің адресіне дипломатиялық қарым-қатынастар орнату туралы нота жіберді. Жауап нотасы 1992 жылы 23 шілдеде жіберілді. Мемлекеттер арасындағы қатынастардың орнауының негізі жоғарғы деңгейдегі кездесулер арқылы қаланған. Украина Президенті Л. Кучманың 1995 жылғы сапарында қол қойылған «Экономикалық ынтымақтастықты одан әрі кеңейту және дамыту жөніндегі келісім» маңызды рөл-

ге ие [12]. Мемлекет басшыларының шешімімен экономикалық даму мәселелері жөнінде үкіметаралық комиссия құрылды. Бұл орган отын-энергетика және тау-кен-металлургия кешені, химия өнеркәсібі, машина жасау, ауыл шаруашылығы, көлік және коммуникация сияқты салаларда экономикалық интеграцияның негізгі қағидаттары мен бағыттарын әзірлеуге міндетті болды. Комиссия шеңберінде тараптар энергетика саласындағы ынтымақтастық, көмір өнеркәсібі және машина жасау үшін жағдай, азық-түлік және жеңіл өнеркәсіп, медицина және медициналық техниканы тауарларды өзара жеткізу, ауыл шаруашылығы және басқа да өнімдер құру туралы келісті.

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың 1999 жылғы Украинаға сапары барысында ҚР мен Украина арасындағы 1999-2008 жылдарға арналған экономикалық ынтымақтастық туралы шарт және оның бағдарламасы. Кеден ісіндегі ынтымақтастық туралы; Қаржы министрліктері арасындағы ынтымақтастық туралы ҚР мен Украина Ұлттық банкілері арасындағы ынтымақтастық туралы келісімдер сияқты маңызды құжаттарға қол қойылды [13].

Мұнай-газ саласындағы, агроөнеркәсіп кешеніндегі, жеңіл өнеркәсіптен, металлургия мен машина жасау саласындағы екі жақты ынтымақтастықтың перспективасы зор. Украина көмірсутегі шикізатының ірі импортері болып табылатындықтан қазақстандық мұнайды алуға, сондай-ақ оны Еуропаға транзит арқылы өткізуге мүдделілік танытуда. Біздің еліміз қазірдің өзінде Украина рыногына 3,5 млн тоннаға жуық мұнай шығарады. Бұл мұнай көлемі Херсон мұнай өңдеу зауытында мұнайды өңдеу көлемі ұлғайған жағдайда елеулі түрде өсуі мүмкін [14].

Екіжақты ынтымақтастықтың маңызды бағыттарының бірі – отын-энергетикалық кешен, соның ішінде Қазақстан мұнайын украиналық мұнай өңдеу зауыттарына жеткізу және оны Украина аумағы арқылы еуропалық нарыққа шығару. Ағымдағы жылы Украина бағытында және оның аумағы арқылы транзитпен 6 миллион тонна қазақстандық мұнайды тасымалдау жоспарлануда.

Президент Қазақстанда қазіргі уақытта Қазақстанның үдемелі индустриалдық-инновациялық дамуының мемлекеттік бағдарламасы жүзеге асырылып жатқанын атап өтті. Нұрсұлтан Назарбаев украиналық компанияларды ауылшаруашылық машиналарын құрастыру, металл өңдеу, минералды тыңайтқыштар өн-

діру, ғарыш салаларын дамыту бағытындағы жобаларға қатысуға шақырды.

Келіссөздерде мәдени-гуманитарлық саладағы ынтымақтастықты дамытуға, білім беру тәжірибелерімен алмасуға үлкен көңіл аударылды. Бүгінде 100-ден астам қазақстандық студент Украинаның ЖОО-ларында инженерлік және техникалық мамандықтар бойынша білім алуда.

Мемлекет басшылары екі елдің Екінші дүниежүзілік соғыстағы Жеңістің 65 жылдығын мерекелеуге дайындығына ерекше көңіл аударды.

Қазақстан тарапы Украинаға ЕҚЫҰ-дағы Қазақстанның төрағалығын және ЕҚЫҰ мемлекет басшыларының Саммитін Астанада өткізу ұсынысын қолдағаны үшін алғыс білдірді.

Келіссөздер бойынша Президенттер кең ауқымдағы екіжақты өзара ықпалдастықты нығайтуға деген ортақ ұмтылысты білдіретін Бірлескен мәлімдемеге және 2010-2011 жылдарға арналған Қазақстан мен Украина арасындағы «Жол картасы-3» Ұнтымақтастық Жоспарына қол қойды. Бұл құжаттар сауда-экономика, отын-энергетика, көлік салаларындағы, машинажасау және агроөнеркәсіптік кешендеріндегі, сондай-ақ ғарыш және гуманитарлық салалардағы өзара ықпалдастықты жандандыруға септігін тигізбек. Сонымен қатар үкіметаралық деңгейде азаматтардың өзара барыс-келісі жөніндегі келісімге өзгерістер енгізу туралы Хаттамаға қол қойылды.

Қорыта келе, қос мемлекеттің заң шығарушы органдары да бір-бірімен жақын қарым-қатынаста. Мәселен ЕҚЫҰ – мүше елдердің ішінде тек Қазақстан мен Украинаның өкілдері ғана ЕҚЫҰ Парламенттік Ассамблеясының вице-президенті қызметін атқарады. Жалпы соңғы кездері Украинада саяси басшымен бірге саяси бағыт-бағдар да өзгеріп барады. Бұрынғы Президент пен бүгінгі Президенттің арасы жер мен көктей. Янукович Ющенконың ісін жоққа шығара бастады. Қарапайым мысал. 2 сәуір күні Степан Бандераға Виктор Ющенконың тұсында берілген Батыр атағы күшін жойды. Алайда мұның бәрі Украинаның ішкі шаруасы. Ең бастысы ресми Киевтің Қазақ еліне қатысты ұстанған достық саясаты өз қалпында қалды.

Қазақстан Республикасы мен Украина арасындағы екі жақты қатынастар достық сипатта болып табылады және өзара құрмет пен ізгі ниеттілікте көрінеді.

Есептік кезеңде түрлі деңгейде екі жақты байланыстарды айтарлықтай жандандыру байқалады. Мемлекеттер басшыларының, екі ел министрліктері, аймақтары мен парламентарийлері

басшыларының қатысуымен бірқатар кездесулер өтті, олар аясында екі жақты ынтымақтастықты нығайту мәселелері шешілді.

Президенттер Н. Назарбаев және П. Порошенконың екі елдің саяси, экономикалық және мәдени-гуманитарлық ынтымақтастығын нығайтуға жәрдемдесетін жоғары деңгейдегі кездесулері мен келіссөздері Қазақстан мен Украинаның серіктестігін күшейту мен дамытуда маңызды рөл атқарады.

2015 жылғы қазанда Украина Президенті П.А. Порошенконың біздің елімізге алғашқы сапары өтті, одан бұрын 2014 жылғы желтоқсанда біздің Елбасымыз Н.Ә. Назарбаев Киевке барған болатын. Осы кездесулер кезінде қазақстандық-украиндық қатынастардың жай-күйі мен келешегі, сауда-экономикалық ынтымақтастықты одан әрі дамыту жолдары талқыланды.

Сапар аясында Қазақстан-Украинаның 2015-2017 жылдарға арналған іс-қимыл жоспарына (Жол картасы – 5) қол қойылды және мемлекет басшыларының бірлескен өтініші қабылданды.

Сонымен қатар сапар шеңберінде екі елдің іскерлік топтарының қатысуымен бизнес-форум өткізілді. Форум барысында бизнесмендер авиақұрылыс, машина жасау, тау-кен қазушы өнеркәсіп және геологиялық барлау облысындағы өзара қызығушылықтарын талқылады. Елдердің жалпы ауыл шаруашылығы, тамақ өнеркәсібі және бөлшек сауда саласындағы ынтымақтастықты дамытуға ерекше көңіл бөлінді. Қазақстан мен Украина арасындағы сауданың негізгі тауар позициялары ағымдағы жылы келесілерді құрайды:

Қазақстаннан Украинаға экспорт: минералды өнімдер – 92,9%, металлдар мен олардан жасалған бұйымдар – 4,6%, машиналар мен қондырғылар – 0,5%, химиялық және онымен байланысты өнімдер – 0,3%, жан-жануарлық және өсімдіктік алынған өнімдер – 1,4% және т.б. Осы ретте ҚР-дан Украинаға экспортталған тауарлардың негізгілері табиғи газ (74%), кокс көмірі (6,0%), өнделмеген мұнай өнімдері – (4,8%), күкірттің барлық түрлері (5,3%).

Украинадан Қазақстанға импорт: металдар мен олардан жасалған бұйымдар – 18,1%, машиналар, қондырғылар – 31,4%, химиялық және осы өнеркәсіп саласымен байланысты өнімдер – 9,2%, жан-жануардан және өсімдіктен алынған өнімдер – 27,3%, ағаш, ағаш материалдары және олардан жасалған бұйымдар – 4,9%, құрылыс материалдары – 2,0% және т.б. Украинадан әкелінетін импорт тауарлары ішінде электргенераторлық қондырғылар (9,8%), мұнай- және газқұбырлары (9,8%), дайын тамақ

өнімдері (6,9%), тұсқағаз және қағаздан жасалған қабырға жабындары (2,6%), көміртектен көміртекті паста (2,2%).

Әскери және әскери-техникалық ынтымақтастық 2015 жылғы 18 қарашадағы Әскери-техникалық ынтымақтастық туралы үкіметаралық келісімге сәйкес іске асырылады. 2015 жылғы 24 қыркүйекте Киевте Әскери-техникалық ынтымақтастық мәселелері жөніндегі Қазақстан-Украина бірлескен үкіметаралық комиссиясының 5-ші отырысы өтті. Қазақстандық делегацияға ҚР Қорғаныс министрі Н. Сауранбаев басшылық етті.

Мәдени-гуманитарлық ынтымақтастыққа Қазақстан мен Украина қатынастарында үлкен көңіл бөлінеді.

2015 жылы Елшілік мәдени-гуманитарлық ынтымақтастықты одан әрі жандандыру бойынша жұмысты жалғастырды.

Екі елдің мәдениеттерін одан әрі жақындастыру бойынша жұмыс жандандырылды. Осылай ҚР Елшілігінің көмегімен 2015 жылғы 6-7 маусымда Киев қаласында 12 мемлекеттің әртістері, музыканттары мен дирижерлері қатысуымен өткен «O-FEST 2015» Халықаралық музыка фестиваліне Қарағанды музыкалық комедия академиялық театрының вокалшысы А. Беспалованың қатысуы ұйымдастырылды.

Тамыз-қыркүйекте Қазақ хандығының 550-жылдығын тойлау қарсаңында Киев қаласында әлемнің 10 ірі ұлттық кітапханалары қатарына кіретін В.И. Вернадский атындағы Ұлттық кітапханада Қазақстанға арналған фото және кітап көрмесі ұйымдастырылды.

Осы кітапханада 4 қыркүйекте Мемлекетаралық украиндық-қазақстандық қатынастар институтының директоры Н.И. Степаненконың Қазақстан мен Украинаның ынтымақтастығы туралы «Өзара құрмет және сенім негізінде» атты кітабының тұсаукесері болды.

Білім беру саласында айтарлықтай жұмыс жасалды. 2015 жылы Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі мен Украинаның Білім беру және ғылым министрлігі арасында Келісім іске асырылды [15].

Сонымен, Украинаның Жоғарғы Радада қабылданған сыртқы саясат тұжырымдамасы оның сыртқы саясатының бастамасы болды, оның барлық органдарының қызметінің негізі және халықаралық аренада украин дипломатиясының негізі болды. Мемлекеттің сыртқы саясаты экономикалық саясатымен тығыз байланысты екенін түсінеміз. Украина мемлекетінің ең үлкен

табысы тәуелсіз мемлекет болғанын әлем мемлекеттерінің мойындауы. Украина мемлекетінің сыртқы саясатының басты бағыттары: екі жақты қарым-қатынастарды дамыту, еуропалық ын-

тымақтастыққа қатысу, ТМД көлемінде қарым-қатынастарды дамыту, БҰҰ-ның жұмыстарына қатысу, басқа да халықаралық ұйымдармен қарым-қатынас орнату,

Әдебиеттер

- 1 Акт провозглашение независимости Украины (принят внеочередной сессией Верховного Совета УССР 24 августа 1991 г.) // <https://ria.ru/spravka/20110824/418329239.html>
- 2 Бжезинский З. Большая шахматная доска. – М.: «Международные отношения», 1998. – С. 61.
- 3 Декларация о государственном суверенитете Украины // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/55-12>
- 4 Безъядерный статус УКРАИНЫ // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1697-12>
- 5 Договор о сокращении и ограничении стратегических наступательных вооружений // http://www.pircenter.org/WebHelp/Dss_omu/_____htm
- 6 Лиссабонский протокол 1992 г. // <http://www.armscontrol.ru/start/rus/docs/start1/lisb-agr.txt>
- 7 Постановление Верховной Рады Украины «Об основных направлениях внешней политики Украины». – Киев, 2 июля 1993 // <http://consultant.parus.ua/?doc=0041397910>
- 8 Соглашение о партнерстве и сотрудничестве между Европейскими сообществами и Украиной // http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/998_012
- 9 Соглашение о партнерстве и сотрудничестве между ЕС и Украиной 1994 г. // http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/998_012
- 10 Кудряченко А. Внешнеполитические принципы независимой Украины // Вече. – 1996. – №8. – С. 133-144.
- 11 Сергунин А.А. Восточное партнерство: вызов российской дипломатии в восточной Европе // Вестник Воронежского государственного университета, серия: Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2010. – №1. – С. 205-210.
- 12 Соглашение о дальнейшем развитии и расширении экономического сотрудничества между Республикой Казахстан и Украиной. Алматы, 21 сентября 1995 года // http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1019039
- 13 Договор между Республикой Казахстан и Украиной об экономическом сотрудничестве на 1999-2009 годы. – Киев, 17 сентября 1999 г. // http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1017432
- 14 Назарбаев Н.Ә. Қазақстанның егеменді мемлекет ретінде қалыптасуы мен дамуының стратегиясы. – Алматы: Дәуір, 1992. – 56 б.
- 15 Қазақстандық-Украиндық қатынастардың 2015 жылдың қорытындысы бойынша жай-күйі мен келешегі // <http://kazembassy.com.ua/show/3550.html>

References

- 1 Akt proвозглашение nezavisimosti Ukrainy (prinjat vneocherednoj sessiej Verhovnogo Soveta USSR 24 avgusta 1991g.) // <https://ria.ru/spravka/20110824/418329239.html>
- 2 Bzhezinskij Z. Bol'shaja shahmatnaja doska. – M.: «Mezhdunarodnye otnoshenija», 1998. – S. 61.
- 3 Deklaracija o gosudarstvennom suverenitete Ukrainy // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/55-12>
- 4 Bez#jadernyj status UKRAINY // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1697-12>
- 5 Dogovor o sokrashhenii i ogranichenii strategicheskikh nastupatel'nyh vooruzhenij // http://www.pircenter.org/WebHelp/Dss_omu/_____htm
- 6 Lissabonskij protokol 1992 g. // <http://www.armscontrol.ru/start/rus/docs/start1/lisb-agr.txt>
- 7 Postanovlenie Verhovnoj Rady Ukrainy «Ob osnovnyh napravlenijah vneshej politiki Ukrainy». K., 2 ijulja 1993 // <http://consultant.parus.ua/?doc=0041397910>
- 8 Soglasenie o partnerstve i sotrudnichestve mezhdru Evropejskimi soobshhestvami i Ukrainoj // http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/998_012
- 9 Soglasenie o partnerstve i sotrudnichestve mezhdru ES i Ukrainoj 1994 g. // http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/998_012
- 10 Kudrjachenko A. Vneshnepoliticheskie principy nezavisimoj Ukrainy // Veche. – 1996. – №8. – S. 133-144.
- 11 Sergunin A.A. Vostochnoe partnerstvo: vyzov rossijskoj diplomatii v vostochnoj Evrope // Vestnik Voronezhskogo gosudarstvennogo universiteta, serija: Lingvistika i mezhkul'turnaja kommunikacija. – 2010. – №1. – S. 205-210.
- 12 Soglasenie o dal'nejshem razvitii i rasshirenii jekonomicheskogo sotrudnichestva mezhdru Respublikoj Kazahstan i Ukrainoj. Almaty, 21 sentjabrja 1995 goda // http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1019039
- 13 Dogovor mezhdru Respublikoj Kazahstan i Ukrainoj ob jekonomicheskom sotrudnichestve na 1999-2009 gody. – Kiev, 17 sentjabrja 1999 g. // http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1017432
- 14 Nazarbaev N.A. Kazakstannyn egemendi memleket retinde kalyptasuy men damuynyn strategijasy. – Almaty: Dәuir, 1992. – 56 b.
- 15 Kazakstandyk-Ukraindyk katynastardyn 2015 zhyldyn korytyndysy bojnynsha zhaj-kyji men keleshegi // <http://kazembassy.com.ua/show/3550.html>